

Комплементарна настава физике и музичке културе Акустика – наука о звуку

Д. Милићевић¹, М. Марјановић¹, Љ. Нешић², Д. Маркушев³

¹Гимназија, Топличина 1, 37000 Крушевац

²Одсек за физику, ПМФ Ниш, Вишеградска 33, 18000 Ниш

³Институт за физику, Прегревица 118, 11080 Београд-Земун

Увод

Последице неких актуелних решења која се тичу наставе физике у оквиру реформе образовања у нашој земљи могу се, у великој мери, негативно одразити на садржај и обим наставног процеса који је постојао до сада. Основни правци и карактеристике тих решења огледају се у смањењу фонда часова редовне наставе физике. Овакве тенденције су неоправдане из више разлога, а основни је тај што физика чини основу разумевања како природних наука, тако и нпр. ликовне и музичке уметности (оптика и акустика респективно) те физичког васпитања (статика и динамика). Као последица свега тога јавља се потреба за држањем заједничких часова наставника физике са наставницима који предају предмете као што су: музичко ликовно и физичко. Основни циљ свега тога је заокруживање једног квалитетног наставног циклуса, чиме би ђаци паралелно употпунили и утврдили своје знање из различитих предмета. У овом раду ћемо представити једну од идеја овог својеврсног комплементарног вида држања наставе предмета који, само на први поглед, немају додирних тачака: физике и музичке културе. Основни облик оваквих часова базирао би се на методи активног учења и састојао би се из два дела. Први део би се изводио у кабинету за физику и састојао би се у обради једне наставне јединице из физике, акустике – науке о звуку. Други део би се изводио у кабинету за музичко, и састојао би се у утврђивању претходно обрађене наставне јединице из физике (акустика) паралелно са обрадом наставне теме из музичке културе (анализа звука у музици). Оваквим методом рада би ученици, једним потпуно новим приступом, на врло прихватљив начин утврдили и допунили своје знање из оба предмета. Ово се посебно односи на оне ученике који не припадају усмерењима природних наука, и којима физика није базичан предмет. У каснијем раду би се, у образовном процесу, могао искористити и кабинет за информатику, где би се помоћу компјутера могле извести једноставне лабораторијске вежбе анализе звука и карактеристика различитих музичких инструмената.

Сценарио за реализацију часа:

Акустика - наука о звуку

ПРЕДМЕТ: Физика
Музичка култура

РАЗРЕД: Трећи

СМЕР: Друштвено језички

ШКОЛА: Гимназија у Крушевцу, фебруар 2004. године

ЧАС РЕАЛИЗОВАЛИ: Драгана Милићевић, професор физике и Мирослав Марјановић, професор музичке културе

ТЕМА: Акустика - наука о звуку

ТИП ЧАСА: Утврђивање

Циљ часа:

1. Мобилисање претходних знања (од механичких таласа до акустичних);
2. Самостално проналажење информација важних за акустику;
3. Повезивање знања из акустике са искуствима из претходног школског учења;
4. Примена знања из акустике у другим предметима (у музици), у свакодневном животу;
5. Постављање питања, отварање проблема, дискусија и решавање проблема;
6. Заузимање личног става од стране ученика у вези са " Зашто ја ово учим?"

Материјали:

- Картице за сваку групу ученика по једна
- Хамер, селотејп
- Фломастери, папир А4
- Флип-чарт табла
- Гитара, клавир
- CD - "Слике са изложбе" Модест Мусоргски
- компјутер

Кораци:

1. Подела ученика у 6 група (према претходном договору са наставницима) и подела задужења - по један члан из сваке групе извлачи картице;
2. Наставници дају упутства за рад свакој групи;
3. Групе раде своје задатке,
4. Приказ добијених резултата;
5. Анализа резултата и доношење закључака о акустици
6. Слушање CD-а "Слике са изложбе"
7. Запажања: шта смо чули (повезивање "физичке" слике о звуку са "музичком" сликом о звуку)
8. Ученици свирају
9. Ученици помоћу компјутера прате и анализирају звучне таласе различитих инструмената

КОРАК 1

- По један ученик из сваке од шест група извлачи картицу, одлази у своју групу и сви слушају наставнике који им дају упутства за рад

КОРАК 2,3

- Ученици читају питања са картица, договарају се, дискутују, уписују одговоре на хамеру;
- наставници им помажу, прате рад група, дају инструкције, упућују на тачне одговоре;

КОРАК 4

- Групе извештавају о својим резултатима; док једна група извештава, друге групе слушају, коригују, одобравају, допуњавају

- Сви реализовани задаци показују се на хамерима које представници група лепе на видном мету у кабинету.

КОРАК 5

- Наставници анализирају резултате и обједињују на табли најважније о звуку и његовој примени; наставници и ученици заједно доносе закључке везане за тему

КОРАК 6

- Сви ученици слушају CD "Слике са изложбе" Модеста Мусоргског уз претходно дата упуства од стране наставника

КОРАК 7

- Ученици исказују своја запажања после слушања: где су уочили високе и ниске тонове, кратке и дуге таласне дужине, инструменте у срединама затвореним на једном или на оба краја...

КОРАК 8

- Два ученика свирају клавир односно гитару, а остали слушају и анализирају један од циљева "зашто ја ово учим".

КОРАК 9

- Компјутерска анализа звука

А

1. Шта је звук?
2. Основне особине звука (наброј, а посебно објасни висину).
3. Које изворе звука познајеш (наброј, нацртај)?

Б

1. Основне особине звука (наброј, а посебно објасни боју и јачину).
2. Нацртај тон и шум; објасни "боју" код кларинета, клавира, виолине.
3. У свемиру је потпуна тишина. Зашто?

Ц

1. Звук путује кроз ваздух брзином око 330 m/s. Да ли та брзина зависи од температуре и како?
2. Звучни таласи могу да настану под условом: $v_n = \frac{n \cdot u}{2l}$. Наброј инструменте код којих се образују тонови на овај начин.
3. Која је најгласнија животиња на свету? Који је најгласнији музички инструмент на свету до сада направљен и где се налази?

Д

1. Музички звуци: високи, ниски и услови за настанак.
2. Зашто музички инструменти звуче различито - објасни и нацртај неке од њих (гитара, клавир)?

3. Звучна резонанца (појава, добре и лоше особине).

Е

1. Како раде музички инструменти?

2. Звучни таласи могу да настану под условом $v_n = \frac{(2n+1) \cdot u}{4l}$. Код којих инструмената.

3. Како настаје стојећи талас и шта су хармоници?

Ф

1. Субјективна и објективна јачина звука (објасни I_0 и $I_{\max}$).

2. Вибрирање - пример.

3. Ломљење чаше звуком.

Уз сваку картицу иде и по једно питање из анализе звука компјутером, а које би у основи гласило: нацртати звучни талас који би одговарао тону одређене фреквенције који потиче од а) клавира б) гитаре (анализа боје тона, дискретан спектар, слагање осцилација, интензитет звука). Резултате представити графички.

Закључак

Резултати који су добијени после извођења часова комплементарне наставе физике и музичког васпитања на бази метода активног учења су врло добри и дају нам за право да овакав облик рада препоручимо као један од основних метода учења и обраде појединих наставних целина у оквиру модерног начина образовања ученика основних и средњих школа. Тиме би био постигнут и основни циљ оваквог начина рада, а то је заокруживање једног квалитетног наставног циклуса, чиме би ђаци паралелно употпунили и утврдили своје знање из више различитих предмета, а основу њиховог интересовања и рада чинила би баш физика са свим њеним могућностима и методама које су им на располагању. Као прво, ученици кроз овакав вид стицања знања и утврђивања претходно наученог градива лакше и брже прихватају све то не само кроз теоријски, већ и практичан рад. Што се наставе физике тиче, на супрот раније најчешће апстрактном поимању физике и њених закона, ђаци на очигледном примеру виде и прихватају њен апликативни карактер. На тај начин и они ђаци који су усмерени ка друштвеним наукама могу са лакоћом да прихвате, схвате и примене знања из физике у свом најближем окружењу. Коришћење компјутера им на најбољи могући начин може помоћи да у потпуности разумеју и схвате основне везе између теорије и праксе, чиме се кроз својеврстан метод прикупљања и обраде података добија права и комплетна слика о физици и њеној примени у одређеним областима живота и рада. На овај начин ученици су подстакнути да у оквиру самоиницијативног размишљања проширују овако стечена сазнања и на друге области њиховог интересовања (економију, медицину итд.).

Литература

[1] Група аутора: *Музички лексикон*

[2] С.Божин, М. Распоповић Е. Даниловић: *Физика за III разред гимназије природно-математичког и општег смера*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000

[3] Г.Димић, З. Радивојевић: *Физика за II разред гимназије*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1972

[4] Г. Анфилов, *Физика и музика*, Младо поколење, Београд, 1966.